

Un pelerinaj la Sfântul Munte Athos

La Mănăstirea Caracalu - ctitoria domnitorului Petru Rareș

Se apropie momentul emoționant al despărțirii grupului nostru de pelerini din Bihor de răbdurii 8 monahi români din Schitul Prodromu și parcă ne simțim alungați din sânul lui Avraam. *Partir c'est mourir un peu*, ar zice francezul. Și tihna noastră intelectuală, *loisir*-ul nostru, despre care am tăfăsuț în liniște pare a lua sfârșit, acum în 8 octombrie 2015, iar odată, după întoarcerea noastră acasă, vom putea spune că aici la Schitul românesc am găsit pacea și liniștea lângă compatrioții noștri întru Hristos. Primesc parcă în semn de consolare Tropa-sul sfintei icoane Prodromița: *Preacinstita icoana ta sărutându-o, cea nefăcută de mână, o, Maica lui Dumnezeu, cea aflată în biserică Prodromului, caută, dar, spre robul tău și răpește-mă degrab' cu mâna ta cea prea-tare dintr-a vrăjmașului mână și din prăpastia păcatului.*

Se vede treaba de la o poștă că suntem cam abătuți, acum la despărțirea de *mica patrie românească* din Sfântul Munte Athos, iar întristarea noastră nelalocul ei, nu poate fi decât un păcat. Îndrumătorul nostru, părintele Ambrozie simte acest lucru și ne consolează, spunându-ne cu vocea sa blândă, mângâietoare că vom vizita o mănăstire care a fost ctitorită de un domn român: Petru Rareș, fiul natural al lui Ștefan cel Mare și al Răreșoaii. Auzim acest lucru și parcă ne smulgem din lăncezeală. Ne bucurăm, ni se luminează fețele, astfel încât, mai cu inimă ne luăm rămas bun de la amabilele noastre gazde...

Leșim în șirag, unul după altul, pe ușa Schitului Prodromu și ne imbarcăm pe microbus. Mănăstirea spre care ne duce acum părintele se numește Caracalu și nu se oglindește în apa Egeii ca multe alte surori ale sale. Microbusul o ia spre deal și nu spre vale, iar după mai multe urcușuri și pante, ajungem la singuratica mănăstire. Mă impresionează în primul rând puternicul ei turn de apărare, masiv, impunător, chiar sfidător, de parcă ar înfrunta oricare oști păgâne. Lăcașul pe ușa căruia intrăm acum este cel de-al unsprezecelea în ordinea strictă a lăcașelor de cult din Sfântul Munte Athos. Așezământul de rugă neîntreruptă și pioasă închinare este situat între mănăstirile Mare Lavră și Iviru sau Iviron, bine înfipt pe o înălțime considerabilă și în interiorul istmului binecuvântat de Maica Domnului. Denumirea mănăstirii este prilej de speculații și acum. Unii monahi de aici consideră că numele s-ar trage de la imperatorul roman Antoninus *Caracalla* (211-217), dar ipoteza nu se susține prin niciun act concret de fundare. Alți cercetători consideră că numele lăcașului de cult ar proveni din limba turcă, termenul *kara-koule*, însemnând *turnul negru*, dar nici această ipoteză nu este de crezare, pentru că numele mănăstirii a fost dat cu mult înainte de cucerirea Greciei și a istmului Athosului de către osmanlăi. Ce spun documentele? O primă atestare documentară privind Mănăstirea Caracalu o găsim încă în secolul al XI-lea, chiar la început, în anul 1018. Unii istorici cred că lăcașul de cult a fost întemeiat de către monahul *Karakalas* (un nume comun, larg răspândit pe atunci în epocă!). Tot din această perioadă se păstrează un hrisov prin care basileul din Constantinopol, pe nume împăratul *Romanos al IV-lea Diogenes* dona mănăstirii mai multe proprietăți. Imperiala pecete confecționată din plumb se păstrează și astăzi cu mare grijă și mândrie în visteria mănăstirii. Totuși, începând cu secolul XI și până în secolul XV, cronicile Muntelui Sfânt nu pomenesc despre Caracalu ca fiind o mănăstire prosperă. Dar pe măsura trecerii timpului, lăcașul cu turn înalt s-a întărit și a crescut întru slava lui Dumnezeu și a fost refăcut mai ales de aleasa și distinsa dinastie a împăraților Paleologi, Andronic al II-lea cel Bătrân și Ioan al V-lea, dar și cu sprijinul Sfântului Athanasie, slăvitul Patriarh al Constantinopolului. La galeria de mari susținători bizantini se înscrie cu

brio și domnitorul Petru Rareș. Începând cu acesta, Mănăstirea Caracalu va fi mereu în atenția voievozilor din Moldova și Muntenia pentru încă trei secole. Petru Rareș a început cu *arsanaua* (portul) mănăstirii. O legendă relatează despre faptul că un apropiat al voievodului, spătarul Petru, a primit bani pentru a termina lucrările. El și-ar fi însușit o parte din banii domnești însă, aflând la vreme stăpânul său, slujbașul și-a recunoscut cinstit fapta și a făgăduit solemn că va termina construcția pe spesele sale. Și așa a și fost. La sfârșitul lucrărilor, spătarul Petru s-a călugărit, primind numele de *Pahomie*. Am aflat la mănăstirea din sfântul Munte că, în pofida opiniei majorității istoricilor care susțin că Petru Rareș este înmormântat la *Mănăstirea Probota* din Moldova, părinții de aici consideră că domnul ar fi venit alături de boierul Petru și ar fi intrat în călugărie tot sub numele de *Pahomie*. Monahii din Caracalu susțin că domnul ar fi rămas aici până la sfârșitul vieții și că tot aici ar fi fost și înmormântat. În colțul din stânga al pridvorului mănăstirii există o frescă ce înfățișează doi monahi ctitori, ținând în mâinile lor o biserică, iar deasupra lor stă scris: *Noii ctitori ai acestei sfinte mănăstiri: Pahomie și Pahomie*. Pe pisania lăcașului de cult se poate citi: „Stareț fiind Gherman, Io Petru Voievod și monahul Ioasaf ctitori, Dionysios Syropoulos Hagi meșter zidar, în anul 1534 s-au săvârșit acest turn și incinta”. Aflăm la mănăstire că refacerea în totalitate a sfântului lăcaș a început-o tot domnitorul nostru Petru Rareș, el fiind și constructorul impozantului turn de apărare de la intrare. Turnul care, mai degrabă inspiră teamă și respect, iar nu pioșenie, are nu mai puțin de 28 de metri înălțime, iar la începutul secolului trecut mai păstra încă cele două pisanii, acum dispărute. Pentru a putea să renoveze lăcașul de închinăciune ortodoxă, domnitorul Petru Rareș a obținut acordul marelui sultan Soliman Magnificul. Lucrările s-au încheiat în anul 1563, când domnitor al Moldovei a fost Alexandru Lăpușeanu. După moartea acestui voievod, cunoscut nouă prin memorabilele sale cuvinte din nevela cu același nume de Costache Negruzzi: *Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau... Ai să dai sama, doamnă!, Proști, dar mulți!, De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu... văduva sa, credincioasa doamnă Ruxanda, va precede la răscumpărarea în anul 1568 cu 35.000 de aspri de argint a tuturor averilor mobile și imobile confiscate de sultanul Selim al II-lea. După acest moment, în continuare, ajutoarele românești au prelungit viața monahicească în Sfântul Munte Athos pe vremea domniilor lui Nicolae Mavrocordat, Alexandru Ipsilanti, Nicolae Constantin Caragea și Mihail Șuțu. Biserica acestei mănăstiri adăpostește câteva odori de mare preț precum: icoana făcătoare de minuni a Sfinților Apostoli Petru și Pavel, o parte din lemnul Sfintei Cruci și multe sfinte moaște, printre care capul Sfântului Apostol Bartolomeu cel jupuit de viu și părți din moaștele Sfântului Mucenic Mercurie și ale Sfântului Ioan cel Milostiv, Patriarhul Alexandriei. În biblioteca mănăstirii se păstrează multe manuscrise și câteva pergamente de mare preț, precum și o serie de hrisoave privitoare la istoria lăcașului. Credem, cu umilțită, dar și cu îndreptățire firească acum că o istorisire a faptelor domnitorului Petru Rareș, fiul lui Ștefan cel Mare și al Răreșoaii, ar trebui studiată de toți călugării greci de aici. Să se cunoască de către monahii de aici firul vieții întemeietorului de-al doilea al mănăstirii. Întreprindem noi acest demers, fără pretenția de a spune totul. Dar parcă ar trebui să spunem și să scriem noi, românii, despre minunații noștri înaintași care nu au lăsat să moară sub turci viața monahala din Sfântul Munte Athos.*

Petru Rareș, întemeietorul de-al doilea al Mănăstirii Caracalu a domnit în Moldova de două ori, 1527-1538 și 1541-1546. Este fiul natural al lui Ștefan cel Mare cu Maria, o descendentă din neamul boierilor Cernat,

stăpânitori ai zonei lacului Brateș, cu nenumăratele-i iezere și gârle. Dacă Sfântul Petru din Galileea a fost pescar, Petru al nostru a fost în tinerețe negustor de pește, pe care îl transporta cu *maje* (niște care mari, trase de patru sau șase boi). De aici și porecla de *Petru Măjerul*. S-a ridicat în domnie prin voința predecesorului său Ștefăniță Vodă, care, așa cum scria Grigore Ureche fiind „bolnav la Hotin au lăsat cuvântul, că dacă va săvârși el, să nu puie pre altul la domnie, ci pre Pătru Măjariul, ce l-au poreclit Rareș, despre numele muierii ce au fost după alt bărbat, târgoveț din Hârlău”. În aprilie 1530 domnul s-a căsătorit cu Elena - Ecaterina Brankovici, fiica despotului sârb Iovan Brankovici (mort în 1502). Cu Elena Petru a avut mai mulți copii: Iliș, Ștefan, Constantin și Ruxandra. Petru Rareș, constructorul uriașului turn sub care ne odihnim acum, a urmat cu strălucire politica tatălui său Ștefan cel Mare. În martie 1527 Petru Rareș încheie un tratat de alianță cu Polonia și susține pe aliatul Poloniei, Ioan Zapolya, în lupta pentru coroana Ungariei. La 21 octombrie 1529, Petru Rareș obține o strălucită victorie, la Feldioara, asupra oștii lui Ferdinand de Habsburg, capturând printre altele și 50 de tunuri mari „de spijă” (fontă).

Zapolya a recunoscut vechile posesiuni Bistrița, Ungurașul și Valea Rodnei, cu o mulțime de sate. Domnului Moldovei i se confirmă dreptul de posesiune asupra Ciceului și Cetății de Baltă, pe care tatăl său, Ștefan cel Mare, le primise de la regele ungar Matei Corvin. Pentru a determina Polonia să ia atitudine antiotomană, Rareș ocupă Pocuția la sfârșitul anului 1530, dar, în august 1531 armata moldovenească suferă două înfrângeri, la Gvozdiok și Obertyn. La 1538 otomanii în frunte cu sultanul Soliman Magnificul atacă Moldova, din nord atacau țara Poloniei, dinspre Nistru au năvălit tătării. Petru Rareș încolțit din trei părți deodată, încheie o înțelegere cu polonii, îi respinge pe tătari. Însă uriașele hoarde otomane ocupă Suceava. Timp de câteva zile țara a fost prădată de turci și de tătari. Trădat de boieri, în septembrie 1538 Petru Rareș se retrage în Transilvania, reușind să ajungă în cetatea Ciceului, după ce trecuse munții prin locuri greu accesibile.

Basarabia cunoscută sub numele de Bugac și Tighina, rebotezată de turci „Bender”, sunt alipite Imperiului Otoman. Sultanul numește domn în Moldova, fără a mai consulta Sfatul domnesc, cum era datina, pe Ștefan Lăcustă. Toate aceste acțiuni abuzive marchează instaurarea dominației otomane în Moldova, care va dura 339 de ani (până în 1877) în Moldova „turcească” dintre Carpați și Prut și până în 1806, adică 268 de ani, în Moldova răsăriteană, dintre Prut și Nistru. După un refugiu de peste un

an și jumătate la Ciceu, Petru Rareș pleacă la Istanbul. Aici, în fostul Constantinopol creștin, bunul Dumnezeu îl ajută să-și redobândească tronul pierdut, în februarie 1541, dar numai cu prețul amar al suzeranității efective a sultanului. În cea de-a doua domnie s-a arătat la fel de cutezător, ca și în prima. Mai întâi, a pedepsit exemplar pe boierii trădători (hicleni), apoi a organizat o expediție în Transilvania (1541-1542), dar fără succes. Voievodul reușește să recapture doar o parte a teritoriului dintre Prut și Nistru, inclus în raiaua Bender. Turcii însă, au refuzat să-i restituie prin răscumpărare cetatea Tighina și satele din jur. În vederea luptei cu otomanii a semnat o înțelegere cu Habsburgii, care însă „nu i-a fost de folos”. Strâns în chingi nevăzute, spre a fi prevenit orice atac la adresa Sublimei Porți, sultanul pretinde să trimită în calitate de ostatic la Istanbul pe fiul său mai mare Alexandru, iar după moartea acestuia, în 1544, la curtea otomană este trimis un alt fiu al său, Iliș Rareș, viitor voievod al Moldovei. După acest moment, trimiterea ostaticilor, fii de os domnesc, la Istanbulul sultanilor, devine o tradiție, prin care se asigura nemijlocit credința domnilor Moldovei și Munteniei față de imensa putere otomană. Petru Rareș a fost unul din marii credincioși și sprijinitori devotați ai bisericii ortodoxe. Din vremea domniei lui ne-au rămas mănăstirile Râșca, Pobrata, Moldovița (reclădită), el a refăcut biserica mănăstirii Căpriană, bisericile din Baia, Suceava, Hârlău, Târgul Frumos, etc. Elena Rareș, soția voievodului a fost ctitor al edificiilor religioase ridicate la Suceava și Botoșani. Pictorii epocii lui Petru Rareș au realizat lucrări plastice exterioare, vestite în toată lumea, precum frescele de la Probota, Sf. Gheorghe - Suceava, Humor, Baia, Moldovița, Bălinești, Sf. Dumitru - Suceava, Coșula, Arbore, Voroneț. Surpat și invadat de boli, Petru Rareș, acest creștin de seamă al neamului nostru, viteazul fiu al lui Ștefan cel Mare, se stinge din viață la 3 septembrie 1546. Se spune de către cei mai mulți că a fost înmormântat la ctitoria sa - Mănăstirea Probota. Aici, la Mănăstirea Caracalu se infirmă această ipoteză, ni s-a spus că a murit aici după ce s-a călugărit. În orice caz, la moartea sa, cronicarul Grigore Ureche scria: *Cu adevărat era ficior a lui Ștefan Vodă: cel Bun, că întru totul simăna cu tatine-său, că la războaie îi mergea cu noroc, că tot izbîndea, lucruri bune făcea, țara și moșia sa ca un păstor bun o ocrotea, judecată pre dreptate făcea. Altmintrile de stat era om cuvios și la toate lucrurile îndrăznețu și la cuvîntu gata, de-l cunoștea toți că iaste harnic să domnească țara...*

(Va urma)

■ Pașcu BALACI